

Mándy Ilona Marc Chagallnál

Vannak egyének, akik külsőjükben az elhivatottság, a tehetőség, az intellektus megmagyarázhatatlan és mégis érzékelhető jeleit viselik.

Ennek a megállapításnak élő bizonylata *Marc Chagall*, a nagy festőművész, aki oly fiatalon jutott fel a világhír legmagasabb csúcsára. Egyéniségének súlya szinte első pillantásra szembeötlő. Az energikus orr és a lágyvonalú száj meg az áll kont拉斯ztjából rajzolt arcon végtelen szelíd, kék fényű szempár éli a maga különös élő életét. Szemek, melyekben valami messziről hozott szomorúság bujkál, de egyúttal tarka látomások víziója is tükröződik. Művésznek, poétának a tekintete.

Marc Chagall, ha nem festene, talán verseket írna.

Ezt képzelem gondolatom villámfuttában, amint itt ülök Marc Chagall-lal szemben és a fehér falak háttéréből kiszínesedő képeket nézem. Kompozíciók, virágok, tájak nagyvonalú, érdekes, tarkán pompás tárlata ez.

Mintha nem is Párizsban lennénk. A rózsaszínű, zöld zsalugáteres kert közepén húzódó villa körül álomszerű a csend. Ide nem hallik autók túlkölése, autóbuszok zakatolása, villamosok csilingelése, a nagyváros dübörgő, zúgó, zagyva lármája. Csend van erre. És halk, finom szépség ebben a szalonban, ahol néhány régi, kedves bútor harmonikus egységet képez a Mester vidám tónusú festményeivel. Egy kis asztalkán barna, kancsó formájú vázából bársonyos, vörös gladióluszok hajlonganak ki kecses ívben.

Talán ennek a környezetnek a hatása, és mert Marc Chagallban a realitástól elvonatkoztatott lényt

érzem, hirtelen azt kérdelem tőle: szereti-e a verseket?

Nem csodálkozom, hogy igenlő választ kapok.

– Nem tagadom és nem is szégyellem: szeretem a verseket. Olvasom őket. Edgar Poe-t, Mallarmée-t, Baudelaire-t.

És az irodalomban ki áll legközelebb hozzá? – faggatom értendő kíváncsisággal.

– Gogol, Dosztojevszkij. Általában az oroszok – feleli Chagall.

– Elképzelem, hogy a zene is erős hatással van reá.

– Eltalálta – kapom a választ. De a modern muzsikával kevés közösséget érzek. Bachot, Haydnt szeretem; de Beethovénért rajongok. A mélységét, a

fenséges egyszerűségét érzem.

Ezen keresztül Chagall most önmagáról beszél, a művészetéről. Kissé nehezen, azzal a szeméremmel, mely azoknak jellegzetessége, akik megszokták, hogy érzéseiket a *művészetükön* keresztül nyilvánítják.

– Szeretem az egyszerű embereket, szeretem az igazságot, az őszinteséget. Szeretem az Istent. A művészetben is az igazságot és az őszinteséget keresem és akarom visszaadni. Irtózom a mesterkéeltségtől... És ha adok valamit, önmagamot adom. Igen, egészen belül, elrejtve bennem lappang valami nagy szomorúság. Megnevezhetetlen nosztalgias vágy... Talán ez vitt el Palesztinába.

– Nagy élmény lehetett ez Önnek, Mester, és hatása bizonyára érződik majd művein.

Marc Chagall egy pillanatig eltűnődik. Mintha emlékeinek bűbajos panorámáját látná, szinte átszellemülten mosolyogva válaszol:

– Palesztina! Igen; ez életem nagy élménye. Mint zsidó, mint ember, mint művész hitemben, látásban és szívemben egyaránt érzem hatását. Jeruzsálem varázslatosan körülfogott. Szinte csak itt, a „Panaszok Falá”-nál éreztem kiáltó tudatossággal a zsidó lelket, mely megkülönböztet más néptől. Az átéléseimnek voltak olyan magasztos percei, hogy ezt sehol másutt nem kaphatom. Amikor az ember elfelejti szinte a mesterségét, nem gondol arra, hogy művész-e vagy iparos, csak érzi, hogy Isten teremtménye, akit a biblikus nagyság lenyűgöz.

Marc Chagall hangjából a rajongás csendül, amint folytatja: „Igen, vissza kellene menni, ott dolgozni...”

– Hozott-e onnan képeket? – kérdem.

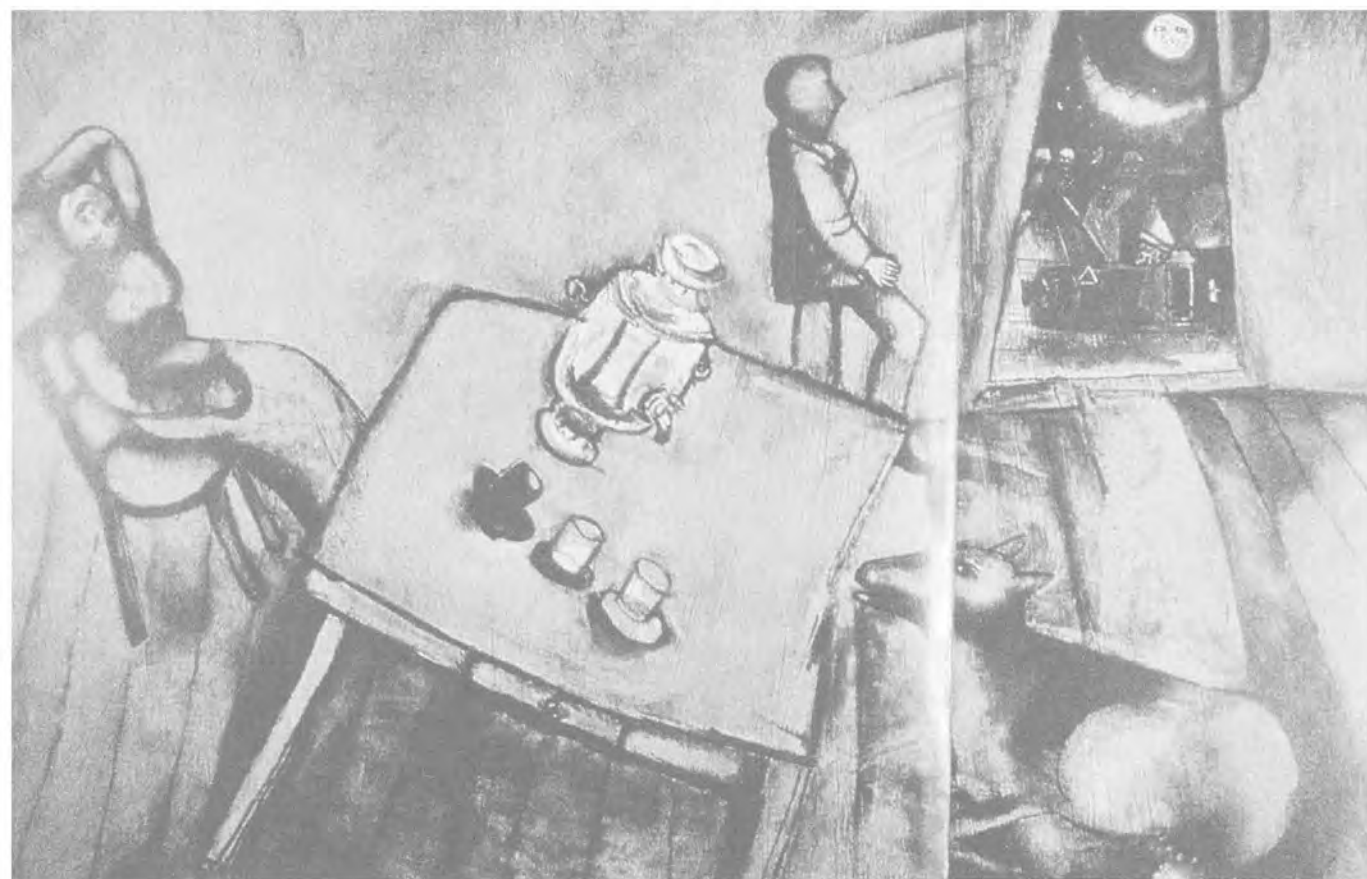
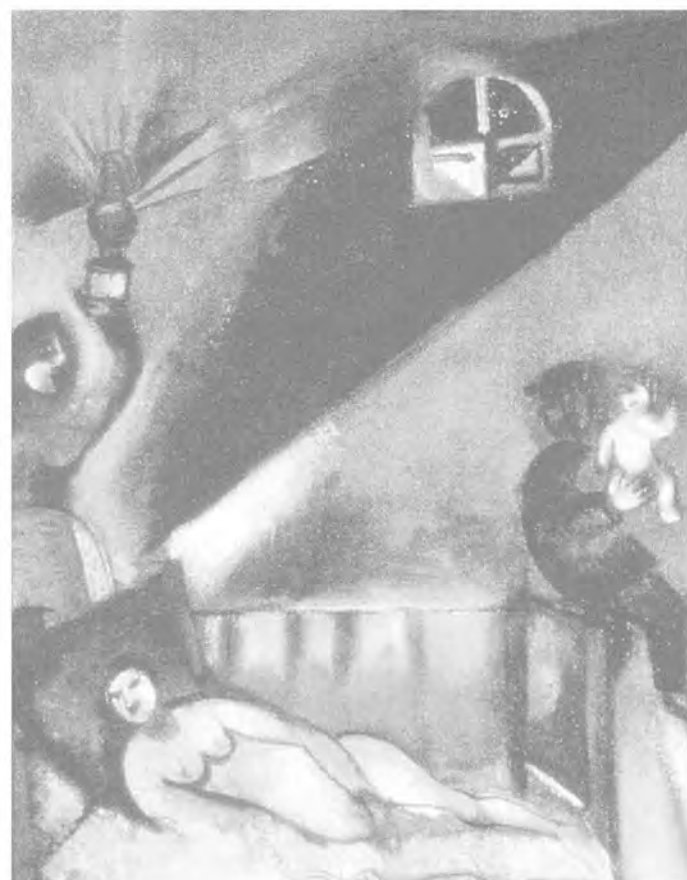
– Csak vázlatokban rögzítettem meg sok impressziót. Az összbenyomást szívtam magamba, és könnyes szemmel néztem sokszor a köveket, a hegyeket, a városokat.

– De – teszi hozzá a Mester – a lelki átélések mellett egy sereg kedves emlékem van. Így találkozásom dr. Pataival és családjával, akikkel a rokonszenv lelki kapcsolatát még ma is őrzöm. És milyen megkapóan kedves volt Tel-Avivban az esély, melyet a palesztinai PEN Klub és a Héber Írók Egyesülete mi kettőnk és Edmond Fleg tiszteletére rendezett. Mikor a város tele volt aggatva öles héber plakátokon hármunk nevével, és este a sok ezer főnyi lelkes közönség szorongott Tel-Aviv legnagyobb termében, pedig nem volt semmi „szenzáció”, csak három művész vendéget akartak testvéri melegséggel köszönteni. És olyan áhíttal hallgatták, amikor Bialik, Hameiri és Harrari üdvözlőbeszédei után meghatódottan válaszoltunk, Fleg franciául, Patai héberül, én meg régi oroszországi anyanyelvemen. És mindenre hatalmas héber visszhangok hallatszottak: „Hédád! Hédád!”

– Ha mindezekre visszagondolok – mondja Marc Chagall búcsúzóban, amint a kertajtóig kísér –, merem állítani, hogy egymástól távol élő, határoktól elválasztott, esetleg szokásokban és nevelésben eltérő emberek mégis egy közös kiindulópontban újra találkoznak.

És a Mester, a párizsi égen túl, valahová a messzeségbe néz...

A Budapesti Zsidó Múzeumban 2001. július 11. és október 30. között rendezték meg Marc Chagall *Az emlékezés tájai* című kiállítását, ahol a művész 62 festményét és rajzát állították ki.